

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Karly Cháberové a soudců Štěpána Výborného a Jana Kratochvíla ve věci

žalobců: **a) R.Š.**
 (dále také jen „žalobkyně“)
 zastoupena advokátkou Mgr. Klárou Kalibovou, Ph.D.
 sídlem Eliášova 28, 160 00 Praha 6
 b) D.Š.
 (dále také jen „žalobce“)
 zastoupen advokátkou Mgr. Petrou Vytejškovou
 sídlem Eliášova 28, 160 00 Praha 6

proti
žalovanému: **Ministerstvo spravedlnosti**
 sídlem Vyšehradská 16, 128 00 Praha 2

o žalobách proti rozhodnutím žalovaného ze dne 6. 3. 2020, č. j. MSP-130/2019-ODSK-OTC/13 a č. j. MSP-131/2019-ODSK-OTC/14,

takto:

- I. Rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti ze dne 6. 3. 2020, č. j. MSP-130/2019-ODSK-OTC/13, se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 10 200 Kč k rukám její zástupkyně Mgr. Kláry Kalibové, Ph.D., advokátky do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.
- III. Rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti ze dne 6. 3. 2020, č. j. MSP-131/2019-ODSK-OTC/14, se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- IV. Žalovaný je povinen zaplatit žalobci náhradu nákladů řízení ve výši 10 200 Kč k rukám jeho zástupkyně Mgr. Petry Vytejškové, advokátky do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku.

Odůvodnění:

I. Vymezení věci a průběh řízení před správním orgánem

1. Žalobci se podanými žalobami domáhají přezkoumání v záhlaví uvedených rozhodnutí, kterými Ministerstvo spravedlnosti (dále jen „žalovaný“) zamítlo jejich žádosti o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů, neboť žalobci nesplnili podmínky stanovené v § 24 odst. 1 písm. c) zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o obětech trestných činů“).
2. Ze správního spisu k dané věci vyplynulo, že žalobci podali dne 13. 5. 2019 dvě samostatné žádosti o poskytnutí peněžité pomoci v paušální výši 200 000 Kč. V žádostech uvedli, že jsou rodiči pana RŠ, který zemřel dne ... v důsledku na něm spáchaného trestného činu. Rodiči se svým synem nežili ve společné domácnosti, ale syn je finančně podporoval ze zahraničí, kde žil, a několikrát do roka je navštěvoval. Žalobci k žádosti přiložili kopii rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 17. 4. 2018, č. j. 50 T 2/2018-1598, a kopii rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 7 To 62/2018, dále návrhy na náhradu nemajetkové újmy, v nichž uvedli, že jejich syn jim prostřednictvím služby Western Union pravidelně přispíval na živobytí a na jaře 2017 se rozhodl ve prospěch své matky sjednat hypoteční úvěr na koupi bytu, dne 25. 5. 2017 zřídil běžný účet a předjednal koupi bytu, kterou však již nestačil dokončit. Dále uvedli, že lze předpokládat, že i v budoucnu by vzhledem k výši starobního důchodu byli oba rodiče finančně závislí především na podpoře svého syna, jehož ztrátou tak přišli i o ekonomickou jistotu v pokročilém věku. K žádosti o peněžitou pomoc žalobci dále přiložili čestná prohlášení ze dne 21. 3. 2019, resp. 22. 3. 2019, dle nichž po trestném činu došlo ke zhoršení jejich finanční situace.
3. Žalovaný dne 5. 8. 2019, resp. 9. 8. 2019 vyzval žalobkyni i žalobce k doplnění žádostí a k prokázání, že jim jejich syn poskytoval výživu. V reakci na tuto výzvu žalobkyně zaslala žalovanému dne 12. 9. 2019 výpisy z Western Union spolu s čestným prohlášením, že byla na podpoře svého syna finančně závislá. Zároveň sdělila, že jí syn měl v úmyslu koupit byt č. X na adrese X. Zároveň navrhla provést důkaz účastnickým výsledkem a požádala o případné sdělení, jaké další důkazy má předložit. Žalobce zaslal na výzvu žalovaného čestná prohlášení ze dne 5. 9. a 12. 9. 2019, dle nichž jeho syn posílal peníze adresované jeho manželce, které používali pro chod společné domácnosti a na této finanční podpoře byli závislí.
4. Dne 26. 2. 2020 zaslal žalobce žalovanému posudek o invaliditě vystavený OSSZ Chomutov, jímž byla žalobci přiznána invalidita prvního stupně a byla mu stanovena míra poklesu pracovní schopnosti o 35 %. Dne 28. 2. 2020 zaslala žalobkyně potvrzení o

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

dobách, kdy byla vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce České republiky a během nichž jí nebyla poskytována podpora v nezaměstnanosti, tedy byla odkázána na dávky státní sociální podpory a zejména podporu ze strany svého syna.

5. Dne 6. 3. 2020 vydal žalovaný žalobou napadená rozhodnutí, jimiž žádosti žalobců zamítl. V odůvodnění uvedl, že považuje za nesporné, že žalobci byli rodiči zemřelého RŠ a v době jeho smrti nežili ve společné domácnosti. Z toho důvodu posuzoval, zda žalobci spadají do druhé skupiny osob vymezené v § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů, tedy zda jim svědčí právo na peněžitou pomoc z toho důvodu, že jim zemřelý syn poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu. Přitom dospěl k závěru, že žalobcům výživa poskytována nebyla, neboť dle výpisů z Western Union žalobci od svého syna obdrželi pouze 21 plateb v celkové výši 1 198,89 eur a většina těchto plateb se pohybovala mezi 40 a 50 eury (tedy mezi cca 1 000 až 1 250 Kč). Platby byly uskutečněny v období od března 2006 do listopadu 2011, po dobu téměř šesti let před smrtí syna tedy žalobci žádnou platbu neobdrželi. Ani poskytnuté částky žalovaný nepovažuje za výživu ze strany syna, neboť frekvence jejich zasílání by měla být vyšší a nadto výše těchto částek při přepočtení na měsíce dosahuje pouze cca 445 Kč pro oba rodiče. Žalovaný tuto částku považuje za příliš nízkou na to, aby mohla být považována za výživu. K záměru pořídit žalobcům byt žalovaný nepřihlédl, neboť se jednalo pouze o tvrzení a nadto jednorázové pořízení bytu nelze považovat za poskytování výživy. Navržený důkaz výsledkem žalobkyně by měl pouze nízkou důkazní sílu, proto ho žalovaný neprovedl.
6. Ani čestná prohlášení žalobců žalovaný neosvědčil jako důkaz, neboť tvrzené poskytování finanční podpory během návštěv uskutečněných několikrát do roka nelze považovat za výživné. Pokud syn žalobcům poskytoval finanční podporu častěji, je nepravděpodobné, že by tak ze zahraničí činil jinak než bankovním převodem. Žádné další výpisy z účtu však žalobci nepředložili.
7. Žalovaný dále zdůraznil, že vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům předchází vyživovací povinnost mezi manželi, nadto oba žalobci jsou schopni sami se živit, žalobce má pouze snížené tělesné schopnosti, nikoliv mentální, a proto může dosahovat i výrazných výdělků. Nadto mu snížený příjem mohou kompenzovat dávky invalidního důchodu. Žalobkyni ve výkonu práce nic nebrání a její takřka celoživotní evidence na Úřadu práce svědčí o jejím vlastním přístupu ke hledání práce. Pokud žalobci tvrdí, že jim byl syn povinen poskytovat výživu, nic jim nebránilo, aby své právo po synovi vymáhali. Konečně žalovaný nebyl povinen poučovat žalobkyni o tom, zda předložené důkazy shledává dostatečné, neboť jej nestíhá poučovací povinnost stran hmotného práva.

II. Obsah žalob

8. Žalobci v žalobách uvádějí, že žalovaný nesprávně zjistil skutkový stav, neboť žalobci nejsou manželé, proto vůči sobě nemají vyživovací povinnost. Pro vznik vyživovací povinnosti mezi dětmi a rodiči patří zejména odkázanost na výživu na straně rodičů (tj. neschopnost rodiče samostatně se živit či dosahovat vyšších příjmů z objektivních důvodů) a možnosti a schopnosti dítěte poskytovat výživné. Vyživovací povinnost v takovém případě vzniká přímo ze zákona v souladu s § 915 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „občanský zákoník“).
9. Žalobce se živí pouze brigádně a kvůli invaliditě a vnějším okolnostem dosahuje pouze nízkých a nestabilních příjmů. Podle posudku OSSZ Chomutov je žalobce pracovníkem technických služeb, avšak je v péči gastroenterologa po operaci nádoru tlustého střeva či

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

odstranění sleziny. Žalobce má ukončeno pouze základní vzdělání, v jeho silách není žádná obtížná fyzická práce a nemá předpoklady pro práci vyžadující vyšší než základní vzdělání. Zcela jistě tedy nemůže dosahovat „výrazných výdělků“, jak tvrdí žalovaný. Žalovaný dále nevzal v potaz, že i relativně malé částky poskytované synem byly pro žalobce prostředkem k uhrazení jeho potřeb. Rodiče si neuchovávali doklady o převedených částkách a pro žalobce je obstarání dokladů od Western Union zcela nemožné. Tyto doklady proto mohou nahradit právě čestná prohlášení a není zřejmé, proč by žalovaný k těmto prohlášením nemohl přihlídnout. Žalobce žije v sociálně vyloučené lokalitě, kde je velmi vysoké procento nezaměstnanosti a je obtížné najít si a udržet stabilní bydlení. Tyto okolnosti žalovaný vůbec nevzal v potaz.

10. Žalobci považují za zcela nevhodné tvrzení žalovaného, že ačkoliv zemřelého syna stíhala zákonná povinnost je vyživovat, výživné po něm nevymáhali. Žalobci výživné nevymáhali, protože jim jejich syn výživu fakticky poskytoval. Výrok žalovaného je jednoznačně viktimizační a celé rozhodnutí bylo vydáno v rozporu se základním smyslem zákona o obětech trestných činů. Žalobce zdůrazňuje, že podle § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů mají právo na peněžitou pomoc nejen osoby, kterým byl zemřelý povinen poskytovat výživu, ale i osoby, kterým zemřelý výživu fakticky poskytoval. Tyto osoby jsou postaveny naroveň, přičemž žalovaný se druhou možností vůbec nezabýval.
11. Žalobkyně v žalobě odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 1. 2019, č. j. 9 As 423/218-29, dle něhož je výše způsobené škody nebo nemajetkové újmy určená trestním rozsudkem pro žalovaného závazná a oběť má nárok na peněžitou pomoc v této pravomocně přiznané výši nemajetkové újmy. Tato judikatura se sice vztahuje k primární oběti trestného činu, ale dle žalobkyně je nutné ji vztáhnout i na sekundární oběti, tedy na pozůstalé.
12. Žalobkyně žalovanému dostatečně doložila, že jí syn poskytoval výživu, a to jak objektivně pomocí výpisů z Western Union, tak čestnými prohlášeními. Tuto možnost výslovně připouští § 31 odst. 1 písm. c) a odst. 2 zákona o obětech trestných činů. Žalovaný žalobkyni nepoučil o tom, zda jsou předložené doklady dostačující, byť jej o to výslovně požádala. Dle žalobkyně není běžné, že by dobrovolně poskytovaná výživa synem byla jakýmkoliv způsobem dokladována, a nelze přičítat k tíži žalobkyně, že si o podpoře nevedla bankovní evidenci. Závěr o pravidelné podpoře ostatně učinil i trestní soud, jehož závěry musí žalovaný respektovat.
13. Žalobkyně zdůrazňuje, že pro podstatnou část české populace představuje i cca 1000 Kč měsíčně výrazný příspěvek do rozpočtu, takže závěr žalovaného o nedostatečné výši podpory je zcela nepatřičný. Žalovaný nezjišťoval sociální poměry a kompetence žalobkyně a rovněž dle žalobkyně rozporuje činnost Úřadu práce, pokud se domnívá, že by tento úřad ponechal v evidenci uchazečů o zaměstnání bez jakékoliv sankce osobu, která se vyhýbá práci. Nadto pro posouzení žádosti není rozhodné, zda žalobkyně pracovala či nikoliv, ale pouze to, zda jí zemřelý syn poskytoval výživu.
14. Dle žalobců se žalovaný v napadených rozhodnutích vyjadřuje zcela v rozporu s § 5 zákona o obětech trestných činů, neboť odůvodnění jsou necitlivá, arogantní a v některých případech viktimizační. Žalovaný dále v napadeném rozhodnutí nesprávně uvedl jméno žalobce namísto jeho zemřelého syna a v řízeních postupoval zdlouhavě.
15. Žalobci žádají, aby soud žalobou napadená rozhodnutí zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

III. Vyjádření žalovaného a repliky žalobců

16. Žalovaný ve vyjádření k žalobám nejprve uvádí, že v odůvodnění napadeného rozhodnutí skutečně jednou zaměnil jméno žalobce a jeho zemřelého syna, ovšem jednalo se pouze o písařskou chybu, kterou po vrácení správního spisu napraví. K námitce nedostatečně zjištěného skutkového stavu zdůrazňuje, že sami žalobci v čestném prohlášení uvedli, že jsou manželé, dále mají stejná příjmení, bydlí společně a platby jim byly posílány dohromady. Za této situace žalovaný neměl důvod provádět dokazování ohledně otázky, zda jsou žalobci sezdáni.
17. Žalovaný v napadených rozhodnutích srozumitelně uvedl, z jakého důvodu nepřihlédl k čestným prohlášením žalobců. Ustanovení § 31 odst. 1 písm. c) a odst. 2 zákona o obětech trestných činů se týká pouze majetkových poměrů, nikoliv výdělkových. Poskytování výživného proto nelze prokázat čestným prohlášením. Skutečnost, že bydliště žalobců je sociálně vyloučenou lokalitou, nebrání žalobcům, aby získali řádně honorovanou práci, případně se přestěhovali. Žalovaný nezpochybňuje újmu, která byla žalobcům způsobena, ovšem jeho povinností bylo zhodnotit veškeré podmínky pro přiznání peněžité pomoci. Ani zásady zmiňované žalobci nemohou překlenout skutečnost, že v řešeném případě nebyly splněny podmínky vymezené zákonem o obětech trestných činů. Dle žalovaného nebyla splněna ani jeden z alternativních podmínek pro přiznání peněžité pomoci, neboť zemřelý syn nebyl povinen žalobcům poskytovat výživu, ani tak fakticky nečinil.
18. Rozsudek Nejvyššího správního soudu citovaný žalobkyní se vztahuje k § 28 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů, nikoliv k § 24 odst. 1 písm. c) téhož zákona, u něhož není stanovena podmínka vzniku nemajetkové újmy na straně žadatele.
19. Žalovaný žádá, aby soud žalobu zamítl.
20. V replice ze dne 24. 8. 2020 žalobce zdůrazňuje, že se podáním žádosti nemínil jakkoliv obohatit, slovo „manželka“ v čestném prohlášení užil pouze ze zvyku, neboť v minulosti byli sezdáni, a ačkoliv se následně rozvedli, žijí ve společné domácnosti. Žalobce uznává, že použití tohoto slova nebylo zcela vhodné, ovšem rozhodně tímto způsobem nemínil uvést žalovaného v omyl, a získat tak pro sebe finanční prospěch. Nadto si mohl žalovaný dané tvrzení bez větších obtíží ověřit. Žalobce neposkytl žádné doklady o svých výdělkových poměrech, neboť nemá žádný stálý výdělek. Proto za tímto účelem předložil pouze čestné prohlášení. Tvrzení žalovaného, aby žalobce zvážil stěhování do jiné lokality, je v rámci tohoto řízení krajně nevhodné. Rovněž žalobce považuje za odtržené od reality tvrzení, že si rodiče vedou přesnou evidenci o veškerých platbách zasílaných jejich dětmi a případně je soudně vymáhají. Žalobce opakuje, že mu syn byl povinen poskytovat výživu, i tak fakticky činil.
21. Žalobkyně v replice ze dne 31. 8. 2020 doplňuje, že v případě čestných prohlášení o poskytování výživy zesnulým synem vycházela analogicky z § 31 odst. 2 zákona o obětech trestných činů. Její prohlášení rovněž potvrzuje sdělení Úřadu práce o tom, že nepobírala dávky podpory v nezaměstnanosti. Z uvedeného vyplývá, že žalobkyně byla odkázána na dávky státní sociální podpory a podporu od svého syna, takže po jeho zavraždění došlo k podstatnému zhoršení sociální situace žalobkyně ve smyslu § 25 odst. 1 zákona o obětech trestných činů. Dále žalobkyně odkazuje na § 25 odst. 2 téhož zákona, podle něhož se peněžitá pomoc poskytne, pokud nemajetková újma vzniklá v důsledku smrti způsobené

trestným činem nebyla plně nahrazena. A právě výše způsobené škody nebo nemajetkové újmy zjištěné v trestním rozsudku je pro žalovaného závazná.

IV. Posouzení žaloby Městským soudem v Praze

22. Soud o věci rozhodl bez nařízení ústního jednání postupem podle § 51 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), neboť účastníci takový postup soudu akceptovali.
23. Soud dle § 75 s. ř. s. přezkoumal žalobou napadené rozhodnutí, jakož i řízení, které předcházelo jeho vydání, v rozsahu žalobou tvrzených bodů nezákonnosti, kterými je vázán, podle skutkového a právního stavu ke dni vydání žalobou napadeného rozhodnutí, a dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
24. Podle § 23 odst. 1 zákona o obětech trestných činů „má oběť za podmínek stanovených tímto zákonem právo na peněžitou pomoc, kterou jí poskytne stát“.
25. Podle § 25 odst. 1 téhož zákona „peněžitá pomoc spočívá v jednorázovém poskytnutí peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí trestným činem“.
26. Podle § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů „právo na peněžitou pomoc má osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem, registrovaným partnerem, dítětem nebo sourozencem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu“.
27. Dle § 28 odst. 2 zákona o obětech trestných činů „jestliže o náhradě škody nebo nemajetkové újmy bylo již rozhodnuto pravomocným rozsudkem, je výše způsobené škody nebo nemajetkové újmy zjištěná v rozsudku závazná pro stanovení peněžité pomoci v rozsahu, v jakém již bylo o náhradě škody nebo nemajetkové újmy rozhodnuto“.
28. Úvodem soud poznamenává, že zákon o obětech trestných činů byl přijat s ohledem na skutečnost, že do doby jeho přijetí byla práva obětí jako subjektů zvláštní péče ze strany státu upravena jen v omezeném rozsahu a byla roztržena v několika právních předpisech. Proto měl přijatý zákon za cíl zlepšit postavení obětí, zejména tak, aby s nimi bylo zacházeno s respektem k jejich osobnosti, citlivě s ohledem na situace, v jaké se (nikoli vlastní vinou) nacházejí, a způsobem, který jim nepřivodí další újmu. Spolu s tím byl též zdůrazněn aspekt, aby byla obětím trestných činů poskytnuta pomoc, a to včetně pomoci peněžní.
29. Podmínky pro přiznání nároku oběti na peněžitou pomoc, včetně určení její výše, jsou nyní upraveny v § 23 – 37 zákona o obětech trestných činů. Co se týče základních principů, na nichž je poskytování peněžité pomoci vystavěno, platí, že primárním účelem peněžité pomoci je překlenutí zhoršené sociální situace způsobené obětí trestným činem tak, jak uvádí § 25 odst. 1 zákona o obětech trestných činů. Zároveň však soud (ve shodě s komentářovou literaturou) zdůrazňuje, že oproti předchozí právní úpravě lze dovodit také nový, sekundární účel peněžité pomoci, jímž je (byť částečná) reparace újmy, která byla oběti trestným činem způsobena (viz Jelínek, J. a kol.: Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2014, s. 19 a shodně s. 142). Uvedené lze dovodit především z § 25 odst. 2 zákona o obětech trestných činů a také z obecného účelu tohoto zákona, kterým je (mimo jiné) zlepšení postavení osob poškozených trestným činem při uplatňování nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy (Jelínek, J. a kol.: Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2014, s. 23). Jakkoli

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

totiž i dřívější úprava zakotvila možnost peněžité pomoci obětem trestných činů, tato úprava byla samostatná a nikterak v celku nezohledňovala postavení oběti a nezbytnost specifického přístupu k ní. To se právě přijetím nového zákona o obětech trestných činů změnilo, neboť ten komplexně reagoval na zvláštní postavení obětí trestných činů a takto v něm byla projevena zvýšená ochrana jejich práv.

30. V řešeném případě podstata sporu spočívá v posouzení, zda syn žalobců, který zemřel v důsledku spáchaného trestného činu dne 27. 5. 2017, žalobcům poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu, jak to vyžaduje § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů. Pouze tehdy by žalobce bylo možné považovat za osoby oprávněné k poskytnutí peněžité pomoci.
31. Soud předně musí odmítnout námitku žalobkyně, že právo na peněžitou pomoc jí svědčí již proto, že jí náhrada nemajetkové újmy byla pravomocně přiznána v rámci trestního řízení. Je pravdou, že dle § 28 odst. 2 zákona o obětech trestných činů je výše nemajetkové újmy zjištěná pravomocným rozsudkem závazná pro stanovení peněžité pomoci. Toto ustanovení však míří toliko na stanovení výše peněžité pomoci (o čemž svědčí jeho doslovný obsah i nadpis), neboť přiznání náhrady škody nebo nemajetkové újmy na základě trestního rozsudku automaticky neznamená, že daná osoba splňuje podmínky pro přiznání peněžité pomoci dle zákona o obětech trestných činů. Právě uvedené opakovaně potvrzuje i judikatura Nejvyššího správního soudu (včetně žalobkyní citovaného rozsudku č. j. 9 As 423/218-29), dle níž rozebírané ustanovení „není samo o sobě právním základem pro poskytnutí peněžité pomoci. Ustanovení § 28 odst. 2 usnadňuje oběti trestného činu v řízení o žádosti o peněžitou pomoc vyčíslit škodu či nemajetkovou újmu, neboť pokud je určena trestním rozsudkem, již se nemusí dále dokazovat. Výše způsobené škody nebo nemajetkové újmy zjištěná v rozsudku je pro ministerstvo závazná v rozsahu, v jakém o ní bylo rozhodnuto“ (srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 4. 2018, č. j. 10 As 260/2017-33, nebo ze dne 20. 9. 2018, č. j. 10 As 120/2018-31). Z uvedeného je patrné, že nezbytným předpokladem pro vznik nároku na peněžitou pomoc je prokázání, že žadatel splňuje podmínky stanovené v § 24 odst. 1 zákona o obětech trestných činů, a pouze v případě kladné odpovědi na tuto otázku je namíste aplikovat § 28 odst. 2 téhož zákona.
32. Dále soud zdůrazňuje, že z § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů vyplývá, že právo na peněžitou pomoc mají pozůstalí ve dvou na sobě nezávislých situacích, a to pokud jim zemřelý výživu fakticky poskytoval, anebo byl výživu povinen poskytovat. Pro kladné rozhodnutí o žádosti proto není nezbytně nutné prokázat, že v době úmrtí zemřelý pozůstalým výživu poskytoval, neboť pro rozhodování o právu na peněžitou pomoc stačí skutečnost, že byl povinován takovou výživu pozůstalé osobě v postavení oběti poskytovat. Jedná se tedy o dvě samostatné kategorie, kterými se žalovaný při rozhodování o žádosti musí (v závislosti na tvrzení a důkazy žadatelů) zabývat. Zároveň platí, že jednotlivé druhy povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného se řídí příslušnými ustanoveními občanského zákoníku, jak vyplývá z § 37 zákona o obětech trestných činů.
33. Ohledně prvního případu vymezeného v § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů, tedy faktického poskytování výživy, soud uvádí následující.
34. Žalobci ve svých žádostech i následných žalobách uvedli, že jim syn prostřednictvím služby Western Union pravidelně přispíval na živobytí, což doložili výpisy z účtu, dle nichž jim jejich syn zaslal v období od března 2006 do listopadu 2011 celkem 21 plateb v celkové výši 1 198,89 eur. Dále předložili čestná prohlášení ze dne 21. 3. 2019, resp. 22. 3.

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

2019, podle nichž po trestném činu došlo ke zhoršení jejich finanční situace. V čestných prohlášeních ze dne 5. 9. 2019 a 12. 9. 2019 žalobci shodně potvrdili, že na finanční podpoře svého syna byli závislí, přičemž dle žalobních tvrzení jim finanční podporu syn vyplácel rovněž v hotovosti. Žalovaný na základě uvedeného důkazního materiálu dospěl k závěru, že žalobci poskytování výživy ze strany zemřelého syna neprokázali, neboť zasílané částky nebyly dostatečně vysoké na to, aby je bylo možné považovat za výživu, dále tyto částky žalobci obdrželi naposledy šest let před smrtí jejich syna, přičemž potvrzení učiněné formou čestných prohlášení nejsou dostatečná.

35. Soud ve vztahu k výše uvedenému nejprve připomíná, že žádné ustanovení občanského zákoníku neurčuje konkrétní výši výživného, neboť jeho rozsah je vždy závislý na okolnostech jednotlivých případů. Ustanovení § 915 odst. 2 občanského zákoníku pouze obecně stanoví, že „dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu“, tzn. zajistit rodičům, kteří nejsou s to sami se živit, úhradu jejich životních potřeb. Konkrétní výše výživného pak závisí na odůvodněných potřebách rodičů a jejich majetkových poměrech, jakož i na schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinného (srov. § 913 odst. 1 občanského zákoníku). V řešeném případě z obsahu správního spisu i podání žalobců vyplývá, že žalobci žijí v sociálně vyloučené lokalitě, žalobkyně je dlouhodobě nezaměstnaná a žalobci byla přiznána invalidita prvního stupně, kvůli níž je žalobce schopen vykonávat soustavnou výdělečnou činnost jen s podstatně menšími nároky na tělesné schopnosti. Z těchto důvodů dle soudu i částka pohybující se mezi 40 a 50 eur (tedy mezi cca 1 000 až 1 250 Kč, což činí zhruba jednu třetinu životního minima jednotlivce) může představovat nezanedbatelný příspěvek do rozpočtu domácnosti žalobců. Uvedené platí tím spíše, že žalobci dle obsahu správního spisu mají více potomků, u kterých by připadala v úvahu vyživovací povinnost vedle jejich zemřelého syna (srov. § 914 občanského zákoníku).
36. Zároveň však platí, že výživné je z podstaty věci opakující se plnění, které se zpravidla platí v pravidelných měsíčních dávkách (srov. § 921 odst. 1 občanského zákoníku). V řešeném případě žalobci prokázali výpisy z Western Union celkem 21 plateb učiněných ze strany syna v jejich prospěch (byť dle soudu lze započít rovněž platbu ze dne 5. 11. 2008, kterou ve prospěch žalobců učinila partnerka zemřelého, s nímž tvořila společnou domácnost), od roku 2011 do roku 2017 však žalobci neprokázali žádný konkrétní převod peněz ze strany jejich syna. Za účelem prokázání poskytování výživy předložili žalovanému pouze čestná prohlášení a uvedli, že jim syn předával finanční prostředky v hotovosti.
37. Soud v této souvislosti uvádí, že institut čestného prohlášení má z podstaty věci velmi nízkou vypovídající hodnotu, která se odráží i v přísných podmínkách jeho využití, neboť dle § 53 odst. 5 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „správní řád“), jím lze nahradit předložení listiny pouze za podmínek stanovených zvláštním zákonem. Žalobkyně se v žalobě odvolává na § 31 odst. 2 zákona o obětech trestných činů, podle něhož „doklady o majetkových poměrech podle odstavce 1 písm. c) lze nahradit čestným prohlášením“, ovšem dle soudu z uvedeného ustanovení nevyplývá obecná přípustnost čestného prohlášení v řízení o žádostech o peněžitou pomoc. Dle výslovného znění citovaného ustanovení mohou být čestným prohlášením nahrazeny pouze doklady o majetkových poměrech žadatele (tedy zejména vlastnictví nemovitostí nebo majetku vyšší hodnoty), nikoliv o poměrech výdělkových. Uvedené má svou logiku, neboť výdělkové poměry lze poměrně snadno prokázat např. potvrzením zaměstnavatele, daňovým přiznáním, potvrzením Úřadu práce apod. Tím spíše pak nelze dospět k závěru,

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

že pouze na základě čestného prohlášení lze prokázat samotné splnění podmínek vymezených v § 24 odst. 1 zákona o obětech trestných činů, které jsou předpokladem pro přiznání peněžité pomoci. Je tomu tak proto, že čestné prohlášení lze využít pouze k osvědčení určité skutečnosti a nikoliv k jejímu prokázání (shodně rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 3. 2016, č. j. 2 As 20/2016-29).

38. Žalobkyně dále navrhl prokázat poskytování výživného vlastním výsledkem, ovšem dle soudu žalovaný nepochybil, pokud navržený důkaz neprovedl. Předně správní řád důkaz účastnickým výsledkem v řízení o žádostech vůbec nezná a nadto je zřejmé, že jeho provedení by mělo pouze velmi nízkou důkazní hodnotu. Žalobkyně by totiž mohla potvrdit pouze skutečnosti již jednou tvrzené v čestném prohlášení, takže ani toto druhé „prohlášení“ by nebylo s to prokázat reálné poskytování výživného ze strany jejího syna. Soud taktéž dává zapravdu žalovanému, že je krajně nepravděpodobné, že by poskytování finančních prostředků ze zahraničí probíhalo jinak než bezhotovostně, a to tím spíše, že dříve žalobci využívali služeb společnosti Western Union. Pokud jim tedy syn poskytoval nadále výživné, pro žalobce zastoupené advokáty by nemělo představovat problém předložit výpisy rovněž z let 2011 až 2016.
39. Soud shrnuje, že na základě obsahu správního spisu je nepochybné, že zemřelý syn svým rodičům v minulosti přispíval na živobytí pravidelnou finanční podporou, ovšem v řízení nebylo prokázáno, že poskytoval výživu žalobcům v období posledních šesti let před jeho smrtí. Žalobci sice tvrdí, že jim syn bezprostředně před svou smrtí zamýšlel koupit byt, ovšem ani tato skutečnost nebyla v řízení jakkoliv prokázána. Žalobkyně pouze ve svých podáních odkazuje na čestné prohlášení dosavadního majitele bytu ze dne 23. 8. 2018 o záměru prodat byt, ovšem toto čestné prohlášení se ve správním spise nenachází.
40. V řízení tedy nebylo prokázáno, že zemřelý syn žalobcům poskytoval výživu ve smyslu § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů. Jak ovšem soud uvedl výše, reálné poskytování výživy není jedinou podmínkou pro přiznání peněžité pomoci, neboť pro rozhodování o právu na peněžitou pomoc stačí skutečnost, že byl zemřelý povinován takovou výživu pozůstalé osobě v postavení oběti poskytovat. Dále se tedy soud zabýval skutečností, zda zemřelý syn byl před svou smrtí žalobcům povinen poskytovat výživu.
41. Jak řečeno výše, podle § 915 odst. 2 občanského zákoníku platí, že „dítě je povinno zajistit svým rodičům slušnou výživu“. Tato vyživovací povinnost vzniká přímo ze zákona (tedy nikoliv na základě rozhodnutí soudu), a to tehdy, pokud se rodiče ocitnou ve stavu odkázanosti na pomoc a výživu dětí, tj. v situaci, kdy nejsou s to sami se živit (podmínka plynoucí z § 911 občanského zákoníku). Přitom je třeba zohlednit odůvodněné potřeby a majetkové poměry rodičů na jedné straně a možnosti a schopnosti dítěte samostatně se živit na straně druhé (srov. § 913 odst. 1 občanského zákoníku).
42. Co se týče odůvodněných potřeb rodičů, zákon hovoří o právu na zajištění slušné výživy. Dle komentářové literatury *„slušná výživa znamená, že nejde jen o úhradu těch nejnutnějších potřeb, ale o úhradu odpovídající průměrnému životnímu standardu. (...) Vyživovací povinnost v tomto zákonném rozsahu nelze proto omezit jen na stravu, ale je třeba jí rozumět také zabezpečení odpovídajícího bydlení, ošacení, zdravotní péče či přiměřeného sociálního a kulturního vyžití“* (srov. Švestka J. a kol.: Občanský zákoník: komentář, Svazek II. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014). Pro vznik vyživovací povinnosti jsou dále rozhodující majetkové poměry rodičů. Toto hledisko umožňuje flexibilně reagovat na skutkové okolnosti jednotlivých případů a zohlednit i to, zda vůbec, a případně do jaké výše, jsou

potřeby rodičů kryty jiným způsobem: zejména příjmy, jež jsou sice pravidelné, avšak nestačí pokrýt jejich odůvodněné potřeby (důchody, sociální příspěvky aj.), nebo příjmy mimořádně vyšší (výhra, zisk z prodeje majetku, příjem z brigády či sezónního zaměstnání), které ale nevedou k dlouhodobému efektivnímu zajištění odůvodněných potřeb pro svou nepravidelnost. I tyto nahodilé příjmy je třeba pro účely stanovení výživného vhodně (racionálně) zohlednit. Konečně je třeba vzít v potaz majetkovou a výdělečnou situaci dětí, tedy jejich schopnost poskytovat svým rodičům výživu.

43. Dle soudu v řešené věci žalovaný nedostatečně posoudil všechny rozhodné okolnosti případu, v důsledku čehož dospěl k nesprávným závěrům. Předně je třeba zdůraznit, že žalovaný vyšel z neověřeného předpokladu, že žalobci jsou manželé, a proto jejich vzájemná vyživovací povinnost předcházela vyživovací povinnosti jejich zemřelého syna. Soud připouští, že s ohledem na obsah správního spisu a jednotlivá podání žalobců (zejména jejich čestná prohlášení) je toto pochybení ze strany žalovaného pochopitelné, to však nic nemění na tom, že v jeho důsledku byl v dané věci nedostatečně zjištěn skutkový stav. Uvedená skutečnost je nadto snadno zjiřitelná z evidence obyvatel nebo matriky, bude proto na žalovaném, aby v navazujícím řízení rodinný stav žalobců ověřil.
44. Dále žalovaný uzavřel, že zemřelému synu nevznikla vyživovací povinnost vůči svým rodičům, neboť žalobci neprokázali odkázanost na poskytování výživy a podpory z jeho strany. Ani s tímto závěrem soud nemůže souhlasit. Žalobkyně za účelem prokázání neschopnosti samostatně se živit předložila potvrzení o dobách, kdy byla vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání na Úřadu práce České republiky a během nichž jí nebyla poskytována podpora v nezaměstnanosti. Žalovaný k tomuto důkazu uvedl, že žalobkyně nedoložila žádný objektivní důvod, který by jí bránil v zapojení do pracovního procesu, a dlouhodobá registraci na Úřadu práce naopak svědčí o jejím vlastním přístupu k hledání práce. Žalobce za tímtež účelem předložil posudek o invaliditě vystavený OSSZ Chomutov, jímž byla žalobci přiznána invalidita prvního stupně a byla mu stanovena míra poklesu pracovní schopnosti o 35 %. Žalovaný však uzavřel, že žalobci nic nebrání dosahovat i výrazných výdělků, neboť jeho mentální schopnosti nebyly nijak dotčeny.
45. Dle soudu však žalovaný zhodnotil schopnost žalobců samostatně se živit zcela nedostatečně. Je tomu tak proto, že při posuzování neschopnosti rodičů samostatně se živit ve smyslu § 911 občanského zákoníku je třeba přihlídnout jak k jejich subjektivním vlastnostem plynoucím z fyzických i psychických dispozic, zdravotního stavu, osobnosti i získaných vědomostí a zkušeností, tak rovněž k možnostem objektivní povahy, které v zásadě nemají jak ovlivnit. V tomto směru je tak třeba zohledňovat lokalitu, v níž oprávněný žije (region postižený vysokou nezaměstnaností nebo naopak region s vyššími průměrnými výdělky a velkou šancí zaměstnatelnosti), a dále posuzovat, zda má oprávněný reálnou možnost při svých schopnostech opatřit si zaměstnání, zda nachází adekvátní uplatnění v pracovním procesu atp. Do úvahy nutně vstupují údaje o prokazatelných příjmech, věku, dosažené kvalifikaci, zdravotním stavu, exekucích atd.
46. S ohledem na výše řečené tak platí, že žalovaný při rozhodování o žádosti o peněžitou pomoc měl vzít v úvahu věk žalobců, skutečnost, že žalobce je pracovníkem v technických službách s ukončeným základním vzděláním, takže nemá předpoklady pro práci vyžadující vyšší kvalifikaci. Zároveň s ohledem na jeho zdravotní stav (dle posudku OSSZ Chomutov je v péči gastroenterologa po karcinomu rekta a operaci nádoru tlustého střeva, odstranění sleziny atd.) je schopen vykonávat soustavnou výdělečnou činnost jen s podstatně menšími nároky na tělesné schopnosti a byla mu přiznána invalidita prvního stupně. Kombinace

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

těchto faktorů (tj. věk, zdravotní stav a dosažené vzdělání) dle soudu výrazně limituje žalobcův přístup k zaměstnání. Rovněž v případě žalobkyně žalovaný nevzal v potaz, že dlouhodobě žije v sociálně vyloučené lokalitě, kde možnost získat stabilní zaměstnání je podstatně ztížena. To vyplývá již ze skutečnosti, že žalobkyně byla dlouhodobě vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání, a i přesto se jí nedařilo nalézt zaměstnání. Dále pak v řízení nebyly zjištěny její sociální poměry a kompetence pro získání stabilního zaměstnání.

47. V rámci řízení nebyly vůbec prokázány také celkové příjmy (tzn. veškeré příjmy ze zaměstnání, sociální podpory, invalidního důchodu a případných dalších zdrojů) a výdaje žalobců za rozhodné období. Dále nebyly alespoň rámcově doloženy příjmy jejich syna. V této souvislosti soud považuje za nutné připomenout, že byť je to žadatel, kdo v řízení o žádosti předkládá správnímu orgánu podklady pro rozhodnutí, odpovědnost za řádné zjištění skutkového stavu nadále tíží správní orgán. Správní orgány totiž nejsou ani v řízení o žádosti zbaveni povinnosti postupovat tak, aby byl zjištěn stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti (§ 3 správního řádu). Žadatel je pouze v souladu s § 52 správního řádu povinen zajistit podklady pro rozhodnutí správního orgánu, odpovědnost za dostatečné zjištění skutkového stavu však zůstává na správních orgánech. Nevyšší správní soud v rozsudku ze dne 8. 8. 2018, č. j. 10 Azs 86/2018-34, v této souvislosti uvedl, že *„že základním předpokladem efektivního správního řízení, byť zahájeného na žádost, je vzájemná součinnost a spolupráce správních orgánů a účastníků řízení (viz např. rozsudky ze dne 11. 9. 2008, čj. 1 As 30/2008-49, a ze dne 12. 5. 2008, čj. 5 As 44/2007-93). Se zásadou spolupráce s dotčenými orgány úzce souvisí zásada materiální pravdy, zakotvená v § 3 správního řádu (...). Tato zásada je rozvedena v § 50 odst. 2 a 3 správního řádu, podle nějž správní orgán zásadně opatřuje potřebné podklady pro vydání rozhodnutí a je povinen zjistit všechny okolnosti důležité pro ochranu veřejného zájmu (...) Účastníci správního řízení jsou povinni označit důkazní prostředky k prokázání svých tvrzení (§ 52 správního řádu), avšak právě z důvodu uplatnění zásady materiální pravdy není správní orgán návrhy účastníků vázán a není v zásadě zbaven odpovědnosti za dostatečné zjištění skutkového stavu“.*
48. Z výše uvedeného vyplývá, že bylo povinností žalovaného zjistit všechny rozhodné skutečnosti v součinnosti s účastníky řízení, a tedy je rovněž poučit o tom, že předložené důkazy nejsou dostatečně průkazné či neprokazují všechny rozhodné skutečnosti. Uvedené platí tím spíše, že žalobkyně žalovaného výslovně požádala, aby jí sdělil, zda jsou předložené důkazy dostačující a které další důkazy je případně nutno doložit. Žalovaný měl proto povinnost žalobce příslušným způsobem poučit, a to tím spíše, že se jednalo o řízení o poskytnutí peněžité pomoci, v němž je kladen důraz na zdvořilý a šetrný přístup k žadatelům jakožto obětem a na povinnost vycházet jim pokud možno vstříc.
49. Pro úplnost pak soud dodává, že o existenci vyživovací povinnosti nic nevypovídá ani to, že žalobci po svém synu své právo na výživné nevymáhali. Předně v řízení nebylo spolehlivě prokázáno, zda a do jaké míry zemřelý syn svým rodičům skutečně poskytoval finanční podporu, a dále dle soudu není zcela běžné, aby rodiče své právo na výživu po dětech soudně vymáhali.
50. Soud tedy shrnuje, že v řízení nebyl dostatečně zjištěn skutkový stav tak, aby bylo možné posoudit splnění podmínek dle § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů, tedy zda byl zemřelý syn povinen poskytovat žalobcům výživu. Z toho důvodu bude na žalovaném, aby v navazujícím řízení vyzval a poučil žalobce, které důkazy je nutné doložit, a na jejich základě posoudil, zda s ohledem na celkovou finanční situaci měli

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.

žalobci za života jejich syna nárok na „slušnou výživu“ ve výše uvedeném smyslu (srov. bod 41 tohoto rozsudku). Pokud žalovaný dospěje ke kladnému závěru, tedy že žalobci splňují předpoklady stanovené v § 24 odst. 1 písm. c) zákona o obětech trestných činů, bude to důvodem pro přiznání peněžité pomoci v souladu s jejich žádostmi.

51. Závěrem soud podotýká, že s ohledem na podstatu předmětného řízení musí žalovaný ctít zásadu zdvořilého a šetrného přístupu k žadatelům jakožto obětem trestných činů též při formulaci odůvodnění vydaných rozhodnutí. Žalovaný musí být srozuměn s tím, že žadatelé se nikoli vlastní vinou dostali do velmi obtížné životní situace, v rámci níž čelí mnoha obtížím především psychického charakteru. Text rozhodnutí vydaných dle zákona o obětech trestných činů tedy musí být psán maximálně pečlivě a citlivě tak, aby nemohl ještě více viktimizovat oběti trestných činů či jinak zasáhnout do jejich osobní integrity. A soud není přesvědčen o tom, že takto žalovaný postupoval v nyní napadeném rozhodnutí. Za minimálně nemístné soud považuje tvrzení žalovaného, že žalobcům nic nebrání v přestěhování, neboť s ohledem na finanční nároky i celkovou obtížnost (znásobenou nesnadným obdobím po smrti jejich nejstaršího syna) je takový krok jen velmi těžko představitelný. A také další formulace užitá žalovaným mohly dle soudu necitlivě zasáhnout do již zasažené zranitelnosti žalobců. Soud apeluje na žalovaného, aby v tomto smyslu svá pochybení v následujícím řízení napravil.

V. Závěr

52. Žalobci se svými námitkami tedy uspěli; městský soud proto zrušil napadená rozhodnutí pro nezákonnost dle § 78 odst. 1 s. ř. s. a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení, v němž bude žalovaný vázán právním názorem soudu (§ 78 odst. 5 s. ř. s.).

náhradě nákladů řízení rozhodl soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s., přičemž vzal v potaz, že se jednalo o dvě samostatné žaloby, které byly pouze z procesních důvodů spojeny ke společnému projednání v souladu s § 39 odst. 1 s. ř. s.

53. Každý z úspěšných žalobců má tak právo na náhradu nákladů řízení, které sestávají z odměny advokátky za tři úkony právní služby (převzetí a příprava zastoupení, žaloba, replika) po 3100 Kč podle § 11 odst. 1 písm. a), d), § 7 bodu 5, § 9 odst. 4 písm. d) vyhlášky č. 177/1996 Sb. (advokátní tarif), včetně náhrady hotových výdajů (3 x 300 Kč) podle § 13 odst. 4 advokátního tarifu. Celkem tedy každému z žalobců náleží (9 300 + 900 =) 10 200 Kč.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou (více) vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud.

Lhůta pro podání kasační stížnosti končí uplynutím dne, který se svým označením shoduje se dnem, který určil počátek lhůty (den doručení rozhodnutí). Připadne-li poslední den lhůty na sobotu, neděli nebo svátek, je posledním dnem lhůty nejbližší následující pracovní den. Zmeškání lhůty k podání kasační stížnosti nelze prominout.

Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v

jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno.

V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie.

Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 11. listopadu 2020

JUDr. Karla Cháberová v. r.
předsedkyně senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje M. D.